

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

září 2003 / ročník 4

Přitažlivost francouzského harmonismu v době intelektuální prostituce

Josef Šíma

„Stát je velkou fikcí, pomocí níž se všichni snaží žít na úkor všech ostatních.“

Frédéric Bastiat

„...musíme za každých okolností dávat najevo svůj nesouhlas s veřejnými monopoly, musíme rozumět a hlásat, že stát je naším nepřitelem, a nesmíme ani na chvíli váhat neustále opakovat, že stát není dobrým tvůrcem pravidel.“

Pascal Salin

Před zhruba sto padesáti lety patřila Francie mezi světová centra, kde se formovala ekonomická a právní věda. Francouzská tradice se vyznačovala důslednou aplikací poznatku o subjektivitě užítka na společenské procesy. Ta byla navíc prováděna velmi srozumitelným způsobem, neboť francouzští autoři nebyli typicky filosofové jako jejich britští součastníci, ale častěji historiky, právními teoretiky, politickými ekonomy a dokonce žurnalisty. Ze všech těchto pozic vysvětlovali, že ve společnosti založené na dobrovolné směně a respektu k vlastnictví existuje harmonie zájmů všech jejích členů, jež mizí, jakmile se objevují státní regulace, cla či jiné daně, státní monopoly apod. – odtud jejich označování za *francouzské harmonisty*. Autoři této školy dosáhli několika světových primátů. Byli prvními, kdo sepsali ekonomickou encyklopedii – jejich *Dictionnaire d'Économie Politique* se po prvním vydání z let 1852–3 dočkala ještě tří vydání. Jérôme-Adolphe Blanqui vydal první pojednání o historii ekonomického myšlení *Histoire de l'économie politique en Europe* a Gustave de Molinari publikoval v roce 1849 článek *De la Production de la Sécurité*, kde jako první na světě provedl důslednou aplikaci poznatků politické ekonomie a představil mechanismus fungování společnosti, ve které neexistuje státní monopol na poskytování bezpečnosti. Francouzští autoři v čele s Frédéricem Bastiatem a Gustavem Molinariem – sdružení kolem časopisu *Journal des Economistes* – představovali až do počátku 20. století silný myšlenkový proud ovlivňující intelektuální klima v celé Evropě. Proud, který proti státní svévůli a politice intervencionismu stavěl systematicky vyvozené teorie z oblasti ekonomie a práva. Teorie, jež nepodléhaly rozmarům doby. Naopak. Byly a stále zůstávají trvalými intelektuálními klenoty prokazujícími schopnost společenských věd dojít k nadčasovému poznání.

Navzdory věhlasnosti francouzských harmonistů jejich učení ztratilo na vlivu. Státní školství ovládané státní administrativou zcela logicky nepřálo myšlenkám, které zpochybňovaly státní monopoly. To však neplatilo pouze ve Francii, nýbrž na celém světě. Během 20. století byla jednota ekonomické a právní vědy, na které tolik stavěli francouzští harmonisté (ale také např. anglická klasická politická ekonomie), rozbita. Ekonomie, místo aby na vlastnictví stavěla, se přeměnila v nástroj k jeho znárodnování a vyvlastňování; a právo, namísto aby formulovalo základní, univerzální pra-

vidla, která zajistí řád a harmonický společenský vývoj, se ztratilo v záplavě legislativy, jejímž důsledkem je chaos a stále nové konflikty. Společný základ práva a ekonomie spočívající – jak rozpracovávala právě francouzská tradice – v existenci vzácnosti, je zapomenut. Nové směry v ekonomii, které vlastnictví do ekonomie „vrací zpět“, jako například právo&ekonomie v Chicagské tradici, jen spojují nejhorší vlastnosti obou přetvořených věd – špatná ekonomie je využívána k ospravedlnění právního aktivismu, tj. produkci „špatného práva“.

Harmonie jako základ ekonomie a práva

Jakkoli právě toto neblahé spojení práva a ekonomie dnes převažuje, nevládně zcela. Nejen že ve 20. století na francouzskou tradici a její důraz na subjektivismus, individualismus a logické spojení práva a ekonomie navázala tzv. rakouská škola, která se po druhé světové válce rozvíjela především ve Spojených státech, ale obě tradice – rakouská i francouzská – se dnes spojují. Francouzští myslitelé se vracejí na scénu. Okolo časopisu *Journal des économistes et des études humaines* se vytvořila skupina ekonomů, kteří opět zvedají hlas zdravé ekonomické a právní vědy proti státnímu diktátu a intervencionismu. Nejprominentnějším a nejvlivnějším z těchto ekonomů je profesor na *Université Paris-Dauphine* Pascal Salin. Ekonomie v podání Pascala Salina má všechny vlastnosti širokého společensko-vědního přístupu, který v nejlepší rakousko-francouzské tradici zasahuje do oblasti etiky a práva. Jeho ekonomie není technicistním či technologickým přístupem ke společnosti ani technologií moci, ale veskrze *společenskou vědou*. Jak vysvětluje v jednom ze svých textů:

Ti, kdo přistupují k ekonomickým otázkám technologicky, tvrdí, že „optimální“ počet standardů v libovolné oblasti je právě jeden a že nejrychlejší cestou

Zveme Vás na přednášku
„A New Theory of Optimal Currency Areas“,
kterou v pátek 10. 10. v 10 hodin
v Nové aule Vysoké školy ekonomické
na Žižkově pronese
věhlasný francouzský ekonom
Pascal Salin.

k tomuto „optimálnímu“ je povinné zavedení standardu nějakým celosvětovým úřadem. Zároveň se předpokládá, že ti, co rozhodují, jsou schopni tu správnou normu vybrat. Z ekonomického a realistického pohledu je však nanejvýš pravděpodobné,

že optimální počet standardů je vyšší než je den. ...optimální stupeň diferenciace nebo homogenizace nelze rozhodnout „zvnějšku“.

Tutéž záměnu ekonomického přístupu za technologický můžeme sledovat i tehdy, snaží-li se někdo – například ekonom, teoretik tzv. dokonalé konkurence – určit a prosadit zvnějšku „optimální“ podobu jakéhokoli sektoru:

[Kolektivisté] [p]ředpokládají, že konkurence existuje tam, kde existuje velký počet producentů vyrábějících identický statek v identických podmínkách. Ve skutečnosti je tento přístup spíše technologický než ekonomický.

V principu jsou oba přístupy hlásající nutnost existence jednoho druhu výrobku, nebo naopak velkého množství výrobků či výrobců, totožné. Tento technologický přístup je dobře znám českému čtenáři z argumentace obhajující socialistické plánování doby minulé – „jedna pekárna a jeden rohlík pro celou zemi“, případně „čtyři elektrárny pro jeden kraj“. S pádem socialismu ale naneštěstí tento přístup, jak ukazuje Pascal Salin, nevydržel. Stále silnější snaha o politickou centralizaci a celosvětovou harmonizaci na jedné straně a sektorovou harmonizaci v rámci jednotlivých zemí na straně druhé, představuje v principu totožný marný pokus o státní či dokonce nadstátní plánování – stanovení optima „zvnějšku“. Podobu výrobků, služeb či sektorů a stupeň jejich rozmanitosti, který bude lidem nejvíce vyhovovat, však nelze předem vypočítat a poté pouze prostřednictvím tzv. veřejného sektoru naservírovat. Jak profesor Salin upozorňuje:

Skutečnost, že u mnoha činností je harmonizace prospěšná, neznamená, že ji státy musí nařizovat. Nikdo nemůže dopředu a za všech okolností vědět, zda případný prospěch z harmonizace dané činnosti existuje a jaká je jeho velikost. Tento prospěch musí být objeven.

A toto objevování se netýká pouze optimální podoby (tj. mimo jiné i stupně rozmanitosti) způsobů uspokojování existujících lidských potřeb, ale dokonce i objevování potřeb nových. Politici a obhájeví politicky nadekretované harmonizace („jeden systém pro všechny“) či rozmanitosti („velký počet prodávajících“) však – stejně jako zastánci socialismu – procesu konkurence a podnikatelského objevování nerozumějí, případně – opustíme-li předpoklad jejich dobrých úmyslů – mu rozumějí, ale ze zistných důvodů se jej rozhodli paralyzovat. Chtějí jej nahradit vlastním úsudkem o optimální podobě či rychlosti společenských procesů. Ve své podstatě ostatními lidmi opovrhují. Svou vizi prosazují silou a vnucují ji všem. Víze ostatních pak chtějí násilím potlačit. Lidé se – Bastiatovými slovy řečeno – pro ně stávají „inertní hmotou, pasivními částicemi, pohybu zbavenými atomy, či přinejlepším jistým druhem vegetace, bez zájmu o způsob vlastní existence“. Nezajímá je společnost, ale moc. Přirozená společenská harmonie následně mizí pod tlakem mocensky prováděné harmonizace.

Pro zastánce technologického přístupu je charakteristický... přístup, v němž se předpokládá dostatek znalostí k určení optimálního stupně diferenciace. Nedojde-li k dosažení tohoto optimálního stupně spontánně fungujícími tržními procesy, začnou se oni sami považovat za osoby povoláné „harmonizovat“ vlastnosti produkovaných statků tak, aby zvýšili efektivnost produkce a přinesli spotřebitelům vyšší úroveň užítku. Zde je třeba hledat důvod toho, proč se tolik lidí zastává celosvětové (nebo aspoň oblastní) harmonizace prostřednictvím konstruktivistických procesů. Předstírají, že by bylo „efektivnější“, kdyby existovala celosvětová jednotná měna, celosvětový jednotný jazyk nebo celosvětový právní systém.

K tomu, aby všechny produkty lidské činnosti byly kvalitní a reagovaly na potřeby lidí, je tedy třeba, aby byly produkovány v prostředí konkurence. Nikdo jiný než podnikatelé optimální míru harmonizace (homogenizace) a rozmanitosti nalézt nedokáže. Z požadavku konkurence plyne, že vstupu inovativních podnikatelů na trh nesmí bránit žádné umělé (tedy politiky, a nikoli trhem vytvořené) překážky. Jen tehdy není harmonizace s harmonií v rozporu. Z toho ovšem vyplývá, jak vysvětluje profesor Salin, poměrně dramatický závěr.

Jak je ...dobře známo, ... přítomnost státního monopolu [znemožňuje] technologické a institucionální inovace, protože nikdo nemá k jejich vytváření motivaci. To by samo o sobě mělo stačit k odmítnutí státem (státy) poskytovaných statků, a to včetně těch, které se nám jeví jako mezinárodní veřejné statky.

Ať již stát či tzv. veřejný sektor poskytuje jakékoli služby či statky, vede to k tomu, že nutně mizí společenská harmonie. Jak Pascal Salin výstižně popisuje, k úhradě jakékoli takové aktivity jsou použity daňové výnosy, tedy „peníze zkonfiskované státem“. Kde se ovšem vyskytuje konfiskace, harmonie nenalézá místo. „Daně nemohou být neutrální podobně jako ekonomika s daněmi nemůže být stejná jako ekonomika bez nich.“ Snažit se proto kráčet ve šlépějích centrálních plánovačů a prostřednictvím daní posunout ekonomický systém k bodu jeho „optima“ je zcela nemožné. Je totiž „nesmyslné hovořit o optimálnosti bez odkazů na individuální majetková práva. Neexistuje žádná «optimální alokace statků» kromě té, které dosahují jednotlivci se statky, jimiž legitimně disponují.“

Každému společenskému teoretikovi, který se nerozhodl ignorovat základní společenské entity – lidi, musí být zjevné, že „pojem «optimum» je vždy nutně individuální“. A demonstrovat individuální optimum nutně vyžaduje svobodu člověka rozhodovat o nakládání se sebou samotným a věcmi, které vlastní. Vlastnická práva jsou proto nejen přirozeným základem francouzského harmonismu, ale též nevyhnutelným logickým základem ekonomické vědy. „Hovořit o «ekonomických» aspektech..., pokud opomíjíme všechny ostatní aspekty lidského života, nemá pražádný smysl.“ Ti ekonomové politického establishmentu,

kteří na tuto nutnou vazbu mezi ekonomikou a právem zapominají, nejsou ekonomové, ale ve své podstatě státními plánovači. Pascal Salin ve svém eseji v závěru knihy skvěle vystihuje totalitarismus této pozice na příkladu „ekonomického“ zdůvodňování „vylastnění za náhradu“ často používaného i u nás při stavbách dálnic, tunelů či přehrad.

Ti skvělí znalci, kteří se snaží tvrdit, že přehrada je „ekonomicky životaschopná“ a tím ospravedlňují vládní projekt, nejsou ničím jiným než intelektuálními podvodníky. Nutí věřit ostatní, že vědí, co vědět nelze... Jejich chování je totalitní, neboť skutečné hodnocení věcí těmi, jichž se rozhodnutí týkají – oprávněnými vlastníky – nahrazují úsudkem svým.

O prosperitě, tj. ekonomické výhodnosti, lze proto hovořit pouze ve spojení se společenskou harmonií, tedy mírem. Jen pak se lidé vymaňují z pout totalitarismu a otevírá se jim prostor, ve kterém mohou naplňovat svou představu čínorodého života. Jen na pevných společných základech práva lze budovat rozmanitost ekonomického (společenského) života. Jak Pascal Salin připomíná:

Je jisté, že existuje několik základních pravidel, jež můžeme považovat za univerzální a jež jsou v tomto smyslu společná všem lidským jedincům. Například se jedná o princip, podle něž je třeba respektovat život a majetek ostatních, nebo princip, podle něž „smlouva jest zákonem smluvních stran.“ Díky univerzální povaze těchto principů jsou platné pro všechny jedince a neexistuje žádný prostor pro jejich diverzifikaci. Jisté se najdou lidé, kteří tyto principy neuznávají, nebo dokonce nevěří v existenci univerzálních principů. Jakmile si však uvědomíme, že tyto principy jsou inherentně obsaženy v lidské podstatě, bylo by nekonzistentní tvrdit, že nejsou platné pro všechny lidské jedince. Z jejich univerzálnosti nicméně nevyplývá, že by měly být „harmonizovány“. Samotná jejich podstata je univerzální a lze ji jako takovou rozpoznat. Jejich univerzálnost tedy nezavísí na žádném explicitním projevu vůle. Nezbytně z toho též vyplývá, že k prosazení těchto principů není zapotřebí žádných celosvětových regulací – buď jsou uznávány, nebo ne.

Mělo by být zjevné, že navzdory existenci několika základních pravidel tvořících základ společenské harmonie se ani v oblasti práva neobejdeme, stejně jako v žádné jiné lidské činnosti, bez procesu objevování. Principy, o kterých hovoří profesor Salin, mohou (a musí!) být sice nadčasové (podobně jako například principy ekonomie), avšak mají-li zůstat pro společnost relevantní, musí být neustále aplikovány na nové společenské jevy, používány pro řešení nových sporů a konfliktů. K tomu není třeba soudce-monopolisty, ale podnikatelských dovedností soudců-podnikatelů.

Skutečnou rolí soudce je právo vykládat, a z tohoto pohledu tedy nepotřebujeme stát, nýbrž soudce, což v žádném případě není totéž. Co se týče státu, ten právo nevykládá,

ale tvoří jej. Činí tak ale nutně způsobem arbitrárním a násilným.

Právo je příliš důležité na to, aby si mohl dovolit zavrhnout tlak na kvalitu, který přináší konkurence, a vznikat v prostředí státního monopolu, jehož důsledky tak dobře známe z dob úplného socialismu v dobách minulých, či sektorového socialismu dneška. „Podstata státu jako soudce je diktátorská“, a stát tudíž – stejně jako každé administrativní pokusy o společenské řízení – není zdrojem řádu, ale naopak chaosu.

Je třeba chápat, že, oproti tomu, jak se situace obvykle jeví, se uměle vytvořený řád často přibližuje anarchii více nežli řád spontánní. ... Rozhodnutí plánovačů... nutně vedou k rozporům, které mohou být překonány jedině použitím síly. Proto administrativní či plánovaný řád vede ve skutečnosti k opaku řádu.

Jaký postoj musí tedy zaujmout francouzský harmonista, který může stavět na své tradici obohacené o díla takových teoretiků práva, jako byli Bruno Leoni či F. A. Hayek? Zcela logicky profesor Salin dovozuje, že snahou všech odpůrců společenského diktátu a zastánců společenské harmonie musí být stát této úlohy monopolního soudce zbavit.

Cesta od státu k harmonii

Jak dílo Pascala Salina ukazuje, cestou k porozumění společenským procesům je demystifikace činností vykonávaných státem a prvním krokem k tomuto cíli je deetatizace jazyka. K popisování činností státu, jež jsou zdrojem a základem jeho moci jako soudce-monopolisty, bychom měli používat stejných pojmů, jež využíváme při popisu aktivit vykonávaných „obyčejnými“ lidmi. Slovům je nutné vrátit jejich pravý význam. Etatistický newspeak je proto třeba vymýtit a věci začít nazývat pravými jmény. Pascal Salin jde ve svých dílech příkladem. Nebojí se například tvrdit, že když centrální banka, která je jedním z klíčových zdrojů moci a peněz státu,

...devaluje svoji měnu, znamená to, že tuto měnu prodala za jisté množství zlata a slíbila, že ji vykoupí za stejnou cenu, zatímco ve skutečnosti ji vykoupí vyždřeno zlatem za cenu nižší. Mají-li slova vůbec nějaký smysl, takovému jednání se zcela prostě říká krádež. Jak jsme již řekli, ve smluvním řádu je krádež trestána soudem a zloděj již nenajde zákazníky. Avšak když je měna zestátněna, měnovým úřadům se možná ještě dostane poděkování za to, že měly odvahu přijmout toto odvážné rozhodnutí, díky němuž bude možno „obnovit vývoz“ a „oživit ekonomickou činnost“.

Pro ekonomu proto nemůže být centrální banka ničím jiným než tvůrcem ekonomické nestability a odnoží státu, jež se zabývá uvalováním speciální – inflační – daně, daně z lidmi držené hotovosti. Proto inflace, stejně jako jiné daně, například cla „jsou z definice diskriminační“. Žádné „ctnostné“ utracení „peněz zkonfiskovaných státem“ nemůže změnit kvalifikaci původního loupeživého aktu. Ten musí samozřejmě každý zastánce společenské harmonie zavrhnout.

Nelze nijak změnit skutečnost, jak ukazuje profesor Salin, že se lidé v systému státního monopolu nacházejí v pozici „daňových otroků“, a proto pouze oslabení či odstranění tohoto diktátu jim dává „možnost se z tohoto „otroctví“ vymanit“ .

Klíčovým krokem k poznání, že tato silná slova jsou skutečně na místě, je možnost přímo pozorovat aktivity politiků a státních úřadů. Je tudíž zcela klíčové, aby se provádění státních aktivit nevzdalovalo od lidí. S narůstající vzdáleností politiků od občanů se totiž snadněji významy slov zamlžují a lidé spíše uvěří, že inflace není konfiskací peněz jednou odnoží státu, ale účtyhodná snaha nezávislé instituce o „makroekonomickou stabilizaci“. Jak Pascal Salin vysvětluje, tomuto vzdalování se nedaří zabránit. „Loupeživé jednání kartelu států“ přináší výsledky, a tak jsme svědky rozšiřování EU v měnové oblasti i oblastech ostatních a můžeme neustále pozorovat snahy o celosvětovou harmonizaci.

Není ...překvapující, že se EU vyvíjí od zóny svobodného obchodu k mezinárodnímu daňovému kartelu. Ideologie intervencionismu, k níž přirozeně všechny státy inklinují, k takovému vývoji nutně vede. V jistém smyslu tento evropský trend kopíruje vývoj v USA a dějiny se mohou opakovat i na jiných světadílech, přičemž největší hrozbu představuje mezinárodní koordinace daňových politik.

Takovýto vývoj je však zdrojem ohromného nebezpečí, neboť stále více oslabuje blahodárné působení konkurence – motoru společenského rozvoje. Lidé jsou státními monopoly či kartely států uvězněni a ti, „kteří trpí zvláště nesnesitelnými a diskriminačními podmínkami, [jsou zhaveni] jisté možnosti ochrany“ – nemají kam uniknout.

Čím větší nadnárodní stát je (Evropa nebo dokonce celý svět), tím jsou možnosti daňové konkurence omezenější. Se zvyšující se mobilitou faktorů se státy pokoušejí vyvinout kartelové struktury harmonizující daňové systémy nebo nahrazující národní daně daněmi mezinárodními. Špatná ekonomická teorie jim poskytuje alibi pro jejich jednání, takže pak mohou předstírat, že daňová harmonizace je nezbytná k omezení problémů s platební bilancí, neefektivností, nespravedlností nebo nezaměstnaností.

Pro současný proces politické integrace (tj. rozšíření a konsolidace státních monopolů)... neexistuje žádné ospravedlnění. Tato skutečnost dokonale kontrastuje s ekonomickou integrací v jejím správném významu, tj. nikoliv jako spojování národních států (jež znárodnily celou řadu činností a rozvinuly regulační moc nad svými občany), ale jako odstranění bariér směny, tzn. posílení konkurence.

Přestože pro politickou integraci nelze najít žádné skutečně ekonomické důvody a, jak poznamenává Pascal Salin, „pro harmonizaci cel i hurikánů existuje přibližně stejné množství důvodů“, tato integrace stále probíhá. Neustále přibývá tzv. jednotných evropských politik a politická centralizace se zrychluje. Vzniká tak evropský a souběž-

ně také světový Leviatan, jehož moc postupně roste. To se děje tím rychleji, čím více se za základ společenských procesů přestává považovat respekt k soukromému vlastnictví, tak jak jej systematicky rozpracovávali francouzští harmonisté. Na jeho místo nastupuje nezpochybnovaná víra v demokracii. Demokracie má však být pouze nástrojem společenské organizace, který zajistí svobodu. Ta je ovšem možná jen při respektu k soukromému vlastnictví, který demokracie pomáhá pošlapávat. Je proto stále zřetelnější, že demokracie očekávání v ní vkládaná nenaplnuje. Práva lidem odebírá a mění se ve způsob, „kterým jedna skupina lidí nutí jinou skupinu cosi zaplatit pod záminkou, že daná věc je «věřejný statek»“. Lidé se stále méně dovolávají svých práv odkazem na právo soukromého vlastnictví. Přestávají chápat, že jim toto právo nedává stát, nýbrž že jim patří z toho titulu, že jsou lidé a že stát je tím, kdo jej nejsystematičtěji pošlapává – stát není moudrý ochránce a tvůrce práv, ale Leviatan! Chtějí-li lidé svá práva zpět, musejí se o ně přihlásit, tak jako to učinili v dějinách například američtí osadníci či holandské provincie. Historie zná mnoho příkladů lidského hrdinství při ochraně práv. To je postoj, o kterém hovoří profesor Salin, když říká:

Těm z nás, kteří stát považují za Leviatana, zbývá jen daňová vzpoura. Ale čím větší stát je, tím složitější je i takovou vzpouru zorganizovat. Na úrovni malého města je její organizace nepochybně mnohem jednodušší než na úrovni velkého státu či superstátu.

Je třeba s pomocí zdravé ekonomické teorie oživit požadavek na respekt k vlastnickým právům jako revoluční myšlenku. A to nejen k existujícím právům, ale také jako požadavek na vytváření nových vlastnických práv, která mohou řešit nově vznikající problémy – například v oblasti životního prostředí, jež se stává populární záminkou pro nové státní regulace.

To důležité zde není rozhodnout o daních nebo regulacích za účelem řešení globálního problému, nýbrž lépe poznat problém a nalézt nejlepší institucionální uspořádání, která nám pomohou v přiblížení se „optimální“ úrovni znečištění.

Koncept vlastnických práv je přesně tím, co nenabízí konečné řešení, ale recept. Recept k řešení komplikovaných problémů, na němž se mohou podílet všichni zúčastnění. Proti tomuto řešení prostřednictvím vlastnických práv lze namítnout, jak připomíná Pascal Salin, „že taková vlastnická práva je těžké vymezit a chránit. To jistě ano. Ale definice nadměrného rybolovu [nebo jiného problému životního prostředí] není pro stát nebo skupinu států o nic snazší, tato situace navíc postrádá motivační prvky soukromoprávního řešení.“ „Cenový systém a soudní systém jsou pak mocnými nástroji, jež mohou při nikdy nekončícím přizpůsobování používat.“ Stejně jako v jakémkoli jiném odvětví, nemůžeme od znárodnění této oblasti čekat lepší výsledky. Salin poznamenává:

Dojde-li ke znárodnění životního prostředí (třeba i mezinárodní organizací), jsou jakékoliv problémy v této oblasti považovány za osudovou danost.

Neexistence úplné soukromé alternativy řešení mnoha složitých problémů v současnosti neznámá, že není možná. Naopak. Lze předpokládat, že by podnikatelé v oblastech, kam dnes nemají přístup, objevili velké množství inovativních přístupů, stejně jako se v prostředí konkurence rozvinula odvětví, jež za socialismu vůbec neexistovala. Profesor Salin zcela logicky očekává, že místo monopolního veřejného práva by v odmonopolizovaném odvětví soukromoprávního řešení sporů „hrály roli zprostředkovatelů mezi znečišťovateli a poškozenými [pojišťovací společnosti]“, vznikla by práva k nerostným surovinám, částem moří a mořského dna, rybám atp. Decentralizovaný systém hledání práv a jejich ochrany by vlastnická práva, jež jsou základem lidské svobody, učinil mnohem bezpečnějšími a řešení sporů mnohem harmoničtějšími. „K řešení se tedy dospívá mírovou cestou, jež umožňuje projevit a respektovat přání všech zúčastněných“. Jak Pascal Salin upozorňuje:

Jakmile jsou ... práva definována a hájena, jakmile je každé poškození těchto práv, ať již ze strany státu či jednotlivců, sankcionováno, získává problém... přirozené řešení.

Vymanit se z diktátu státu, abychom mohli v realitě objevovat takovýchto přirozených řešení vidět, však nebude jednoduché. Trvalo více než století, než ve Francii opět zazněl hlas *harmonisty* - Pascala Salina. Nevyhnutelné problémy praktikovaného intervencionismu ve Francii, České republice a celé Evropě snad ukáží na intelektuální prázdnotu teorii intervencionismu. Snad bude poté zřejmější, že nejviditelnějšími „společenskými teoretiky“ a „ekonomy“ jsou zaměstnanci nejrůznějších odnoží státu, kteří se pouze propůjčují k šíření státní propagandy. Snad se více lidí obrátí k myšlenkám, jež ukazují přínosy konkurence oproti monopolu, a jsou tak schopny přinést harmonii a řád namísto konfliktu a plánovaného chaosu. Vítězství na poli myšlenek je klíčem k uskutečnění zásadní společenské změny. Je to však běh na dlouhou trať.

Nelze si samozřejmě představit, že bychom se mohli hned zítra ocitnout v situaci, kdy by neexistovaly žádné reglementace. Nicméně je naší povinností pokusit se představit si, jak by společnost v takové situaci fungovala. Jinak řečeno, v dnešním světě, kdy jsme otroky státu, se tato představa může jevit jako utopie. Je nicméně utopií realistickou, protože je utopií svobody...

Teoreticky musíme být přesvědčeni, že svobodná společnost - bez reglementací

a veřejného donucení - může fungovat a funguje lépe než ostatní. A proto je třeba tvrdě bojovat proti všem argumentům ospravedlňujícím státní intervencionismus.

Pascal Salin, jak český čtenář může posoudit sám po přečtení jeho knihy, obnovil tradici francouzského harmonismu - mocného spojení ekonomie a práva. Vliv jeho vědecké i popularizační práce nám ukazuje, jak mnoho může dosáhnout jediný člověk. Pascale, děkujeme za inspiraci!

Knihu textů Pascala Salina *Ekonomická harmonizace* (David Lipka, editor) vydává Liberální institut u příležitosti udělení Výroční ceny Liberálního institutu právě Pascalu Salinovi. Výroční přednášku přednese Pascal Salin 9. října 2003. (více informací o jeho pobytu v ČR na www.libinst.cz)

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.

Legislativní okénko aneb daj-li nebo nedaj-li mi tu medaili

Již delší čas pozorujeme, jak se řada malých drobností, které mají svůj původ v socialismu, postupně vrací v nové podobě prostřednictvím právních předpisů do našeho života.

Dovolíme si takto bez exaktního ověření tvrdit, že i kupříkladu přichylnost státu k udělování medailí a různých státních ocenění je nepřímo úměrná svobodě jednotlivce v daném státě. Alespoň v ČR k tomu můžeme sledovat důkazy.

Nebudeme Vás nudit podrobným popisem historie a vysvětlováním, co je to státní vyznamenání, co je státní cena a co jsou jiné podobné projevy státu.

Nicméně lze říci, že v roce 1946 zaznamenáváme nařízení vlády o udělování státní novinářské ceny Karla Havlíčka Borovského. Pak už to začíná být horší. V roce 1964 je Havlíček nahrazen Československou novinářskou cenou. Hrdiny socialistické práce a cenami Klementa Gottwalda se právní předpisy z této doby jen hemží. Ještě zaznamenejme, že v roce 1949 dostala vláda zákonně zmocnění stanovit čestné tituly a využila tohoto zmocnění v roce 1950, když vydala nařízení o státních cenách. Státní ceny se udělovaly za vědecké i umělecké a jim podobné (samozřejmě někdy vzdálené podobné) výkony.

Po roce 1989 se ve státním oceňování prosadila uměřenost a střídavost. Státní ceny v námi zkoumaném smyslu z právního řádu zmizely a vyznamenání byla redukována. Téměř celý byl posléze zrušen i zákon o udělování státních vyznamenání ČSFR a zůstalo z něj jen torzo - dva paragrafy, které

dosud platí a v podstatě zakazují poskytovat jakákoliv státní ocenění i s nimi spojené materiální požitky. Měl by tedy platit jen zákon o státních vyznamenáních, která podle Ústavy propůjčuje nebo uděluje prezident.

Copak se nám to ale objevuje ve Sbírce zákonů pod č. 5/2003 Sb.? Je to nařízení vlády „o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury“. A v úvodní větě je neurčitý odkaz, ze kterého zkušené oko pozná, že něco není v pořádku. Nařízení vlády je vydáváno k provedení zákona bez zvláštního zmocnění v zákoně. To sice vláda může, ale je třeba zbystřit pozornost. Když se pak podíváme na základě jakého zákona vláda nařízení vydává, zjistíme, že jde o zákon o rozpočtových pravidlech. To už je opravdu zajímavé. Raději opomeňme skutečnost, že právě podle tohoto zákona náhodou vláda nesmí vydat téměř nic, protože jí to výčet možných výdajů státu prostě nedovoluje. Sestoupíme tedy v argumentaci o patro níž a podíváme se, co nám to vláda vlastně nařídila bez výslovné opory v zákoně, v rozporu s torzem dalšího zákona a tedy formálně vzato ještě hůře než vláda z roku 1950.

Třináctero státních ocenění vláda zavedla. Například státní cenu za literaturu (diplom a 250 tis. Kč), státní cenu za překlad (diplom a 125 tis. Kč). Líbit se Vám bude i cena „v oborech zájmových uměleckých aktivit“, třeba za „taneční aktivity“ je to diplom a 30 tis. Kč. Za hezky vedenou knihovnu zase diplůmek a tentokrát padesát. Cena za nejkrásnější knihu roku určenou úředním postupem v sedmi kategoriích

(včetně katalogů) dělá diplom a třicet.

Asi nejvíc se Vám bude líbit cena nazvaná „Nositel tradice lidových řemesel“. Poněkud nesrozumitelný název „Cena ministra kultury - cena hranému filmu zemí Visegrádu“ jistě vzbudí naděje, ale pozor: k ocenění zde slouží jen „plastika“.

A teď nakolik ta legrace, resp. nezákonnost, přijde. Ceny lze udělit zásadně jednou v kalendářním roce. Některé ceny mají však více kategorií nebo oborů. Když to pečlivě vynásobíme a sečteme, tak můžeme panu ministru za jeden kalendářní rok vystavit tento účet:

peněžní ocenění.....2.230 tis. Kč
další náklady:

- výroba 48 ks diplomů různých druhů
- výroba jedné reliéfní plakety a jedné plastiky
- výroba 12 ks medailí
- jmenování a fungování 8 zvlášť zřízených poradních orgánů ministra a zpracování jejich jednacích řádů
- organizace dvou veřejných soutěží

To vše přinejmenším bez opory v zákoně, ba spíše v rozporu s ním. Pak taky trochu v rozporu s normálním rozumem.

Člověk si někdy nad naší legislativou myslí, že se mu to jenom zdá. Toto nařízení nabylo účinnosti 1. dubna 2003 a podepsali ho Špidla s Dostálem.

JUDr. Miroslav SYLLA, advokát
AK ŠVÁB, ZIMA & PARTNEŘI